

ЕДИН ЦАРЬ

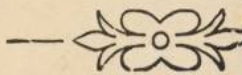
Трагедія

СОФОКЛА.

Переклав з грецького

ІВАН ФРАНКО.

Л Ъ В І В.

З друкарні Інститута Ставропігійського
під зарядом І. Пухира.

1894.

О С О Б И:

Едіп, царь Тебанський

Іокаста, єго жінка

Креон, єі брат

Тейрезій, сліпий вішун

Жрець Зевеса

Післанець з Корінту

Старий пастух

Слуга

Хор старців Тебанських.

Діє ся перед королівською палатою в Тебах.

Ява перша.

На серед площі перед королівською палатою вівтарь.
Довкола него багато народу, старці, молодіж і діти,
з зеленими гильками, в тім числі також **Жрець** Зевеса.
Едіп виходить з палати.

Едіп

Старого Кадма племя молоде,
Чого ви, діти, вівтарь сей обсіли,
Оливними гильками умаєні,
Немов на прощу? Курить ся весь город
Димами жертв, гуде пеанів*) співом
І гомоном риданя. Тим то я
Не ждучи на післанців, щоб від них
Почути вість, виходжу сам до вас,
Я, многославний владарь ваш Едіп.
Скажи міні, старенький — бо тобі
Ялось за них держати річ, — що тут
Вас привело? Бажаня чи турботи?
У всьому рад я вам допомогти,
Бож мусів би я бути хіба без серця,
Колиб таке умильнее благане
Не зрушило мойого свічутя.

Жрець

Едіпе, зверхнику мойого краю!
Всілякого віку народ ось тут

*) Пеан — назва бога Аполлона а також назва пісні на его честь.

Обляг твій вівтарь. Ті до смілих летів
 Ще не оперились, а сих вже літ
 Вага зігнула. Се жерці, — я Зевсів.
 А онде цвіт молодіжі добірний.
 А прочий люд, гильками умаєний,
 Заляг всю площу перед обома
 Святинями: Атени й Феба чесним
 Пророцьким огнищем. Бо город наш,
 Сам бачиш, важко бєсь у лютім влрі,
 Не може виринути головою
 З бурхаючих потопів — з пащі смерти.
 Посуха нищить у земніому лоні,
 Все, що посієм, в зароді самім;
 Худоба наша гние, навіть діти
 Невроджені у лоні матерів!
 Тай найлютіший ворог, бог зарази
 Огнений, пагубний гуля по місті,
 Дім Кадма*) робить пусткою глухою
 І темний Ад наповнює риданем.
 Тому-ж ми, пане, облягли твій вівтарь,
 Я й діти ті, вважаючи тебе
 Хоч і богам не рівним, та все ж висшим
 Ніж прочий люд, задля твоїх чудесних
 Пригод, в котрих боги тебе вели.
 Бож ти, заледво в город сей прибувши,
 Нас увільнив від датків тій страшливій
 Співачці-Сфінкс**), і то без наших рад,
 Без вказівок. Лиш при богів підмозі
 (Так люд говорить, і я вірю свято)
 Приніс ти нам ратунок. І теперь,
 Могучий владарю Едіпе, весь

*) Кадмос — основатель Теб; дім Кадма — Теби.

***) Сфінкс — дивовижна казочна потвора з головою жінки, тілом пса, крильми, кіхтями льва, хвостом дракона і людським голосом. Вона появилась була на горі коло Теб і кождому прохожому завдавала загадку; хто не відгадав, того вона вбивала. Аж Едіп відгадав єї загадку; тоді Сфінкс кинула ся в море, а Едіп унаслідив царський престіл у Тебах і руку цариці Іокасти.

Сей люд, що вітварь твій обляг, благає
 Тебе: шукай відради сему лиху!
 Чень божий вирок або людська рада
 Тебе освітить. Таж мужів бувалих
 Розсудне слово все добро і вдачу
 Приносить. Ну ж, добродію наш щирій!
 Ратує сей город! Радь нам запопадно!
 Теперь ще край увесь тя величає
 Як зихист свій за те, що ти колись
 Єму в пригоді став. Та не було би
 Ніколи слави твому пануваню,
 Як би опять ти дав пропасти тим,
 Котрих колись підніс. Ні, царю наш!
 Постав опять нас на міцному ґрунті!
 Щасливим віщуванєм ти колись
 Спас сю країну, — покажись і нині
 Спасителем єї! Коли бажаєш
 Бути владарем держави, так як ним
 Єси, то будь же владарем народу
 Веселого, не владарем пустині!
 Бо що варт корабель, що варта кріпость,
 Коли жива осада в них погине?

Едіп

Нещасні діти! Не з новим благаєм
 Прийшли ви! Знаю добре ваше горе.
 Ох, знаю: всі ви хорі! Та хоч як
 Ви хорі, але так як я напевно
 Ніхто з вас не хорує. Бо хоч як
 Ви терпите, то кождий з вас терпить
 Лиш сам за себе, ні за кого більше.
 Моя ж душа терпить за весь сей город,
 За себе і за вас. Риданя ваші
 Не будять мя мов сонного зі сну;
 Чимало сліз, повірте, вже пролив я,
 І не одних турбот я манівцями
 Блукав, шукаючи ратунку стежки.
 Отсе недавно шурина свойого
 Креона Менекевка я послав

В Пітійськую домівку Аполлона,
 Щоб розпитать, як нам спасати город,
 Якою радою чи може ділом?
 І от зчічивши час єго вандрівки
 Турбуюсь я, де досі він барить ся,
 Бо довше щось нема єго, ніж треба
 І ніж би слід. Та як прийде, то звіть
 Мене лихим, коли не виповню
 Сумлінно все, що бог міні накаже.

(Підчас остатніх слів кілька людей по тихо сказали щось
 Жерцеви.)

Жрець

Прекрасно вяжуть ся твої слова
 З тим, що отсі мужі міні сказали:
 Креон надходить.

Едіп

Бэже Аполлоне!
 Най вість, котру несе він, буде нам
 Така весела й радісна, як тая
 Утіха, що блищить єму з очей!

Жрець

Так, радість певно він несе, не даром
 На голові єго вінок лавровий
 Ще й з ягодами.

Едіп

Зараз будем знати.
 Вже близько він, почує голос мій.

Ява друга.

Ті самі, Креон.

Едіп

О княже Менекенку, брате любий,
 Скажи, який від бога вирок нам
 Несеш?

Креон

Щасливий! І тяжку пригоду
Зову я щастєм, сли лишень щасливо
Скінчить ся.

Едіп

Але щож нам каже бог?
Ні певности, ні прочутя тривоги
Твої слова в мні доси не збудили.

Креон

Чи хочеш се почуть при тій громаді?
То добре, я скажу. А ні, то в дім
Ходім оба.

Едіп

Ні, ні, кажи при всіх!
Таж горе їїх болить мя більш ніж власне.

Креон

Гаразд, так слухайтеж, що бог віщує!
Виразним словом Феб - господь нам каже
Прогнати ганьбу краю, що живе
Посеред нас, і не держать у себе
Гріха тяжкого.

Едіп

Якже край очистить?
Що се за гріх?

Креон

Очистить так: або
Прогнати, або забити убійцю;
Се кров убитого наш город нищить.

Едіп

Се ж про якого вбитого Феб мовить?

Креон

О царю, був колись царем у нас
Лайос, заким ще ти у сему місті
Одержав власть.

Едіп

Я чути чув про се,
Та не видав его.

Креон

За смерть его
Жадає ясний вирок Аполлона
Тяжкої пімсти, хто б там не були
Его убійці.

Едіп

Але хто ж вони?
Де нам доглянуть оком темний слід
Затертої, забутої провини?

Креон

В сім краю, мовив Феб. Хто запопадно
Шукає, той найде; хтож не вважає,
Той і не бачить.

Едіп

Чи в палаті своїй
Лайос убитий, чи на чистім полі?
Чи може де в чужині?

Креон

Вибравсь він
Питати бога — так казав, і з того
Часу вже не вертав ся більш до дому.

Едіп

І ні один слуга ані товариш
Не був із ним, не бачив, як се сталось,
Щоб міг нас навести на слід злочинців?

Креон

Всіх вбито крім одного, сей утік
Заляканий і лиш одно напевно
Сказати вміє.

Едіп

Що одно? Нераз
Одно до многого покаже стежку,
Бо дасть до дальших дослідів притоку.

Креон

Розбійники его напали — мовить, —
І не від рук одного чоловіка
Погиб він, ні, з рук многих.

Едіп

Чи ж посміли б
Розбійники пірватись на се діло,
Як би хтось відси золотом на те
Йіх не найняв?

Креон

Та так воно й здавалось,
Та се тяжкий був час, то й не піднявсь
Ніхто помстить Лайсову загибіль.

Едіп

Якеж се лихоліте не дало
Вам дослідити, хто зlodійським ділом
Зганьбив ваш трон?

Креон

Се загадочна Сфінкс
Нас змусила покинуть слід неясний
І про найблизше дбать.

Едіп

Так я-ж тепер
Се все від первопочину розкрию!
Бо справедливо Аполлон і ти
Звернули взір наш на тогó мерця;
Тож довг мій нині з вами дружно стати,
За бога мститись і за краю горе.

не для друзів чиню се далеких,
 А сам для себе погань сю зітру.
 Бо хто тамтого вбив, той швидко може
 Й мене вбить тою самою рукою.
 Тож за тамтого мстячись, я собі
 Допомагаю. Швидкож діти, встаньте!
 Беріть отсі благальні галузки!
 Най аж тоді збересь тут Кадма люд,
 Як я все вчиню. Божа воля буде,
 Чи вийдемо щасливі, чи пропадем.

(Креон відходить)

Жрець

Вставаймо, діти! Те, чого ми тут
 Прийшли, обіцяно нам урочисто.
 А Феб, що нам прислав сю ворожбу,
 Най буде лікарь наш і поратівник!

(Народ і жерці відходять)

Ява третя.

Хор входить на сцену; **Едіп** у глибині сцени.

Хор

О Зевса милозвучна мово,
 Що з позолочених хором
 Пітона в Теби принесла ся,
 Скажи, що ти віщуєш нам?
 Холоне серце, дроз трівоги
 Мене проймає. О Пеане,
 Делійський лікарю святий!
 Перед тобою тремтячі
 Я жду, що зараз ще міні
 Чи по якимсь часі відслониш?
 Скажи міні, богине Фамо,
 Дитя надії золотої!
 Тебе зву першу, Зевса доню,
 Безсмертная Атено й враз

Опікунку землі сієї
 Твою сестрицю Артеміду,
 Що на блискучому престолі
 На ринку круглому *) сидить;
 Прошу й тебе, далекострільний Фебе!
 Явись ти трійце, що від смерти
 Людей борониш! Таж колись,
 Як тучі пагубні песлись
 На город наш, ви відвернули
 Пожар заглади доброгливо.
 Прийдіть, прийдітеж і тепер!
 О теле! Болі незлічимі
 Налили нас! Весь люд хороче,
 І нікому допомагати,
 І нікому відважно стати,
 Щоб нас від лиха боронить.
 Бо ні земля не родить плоду,
 Ані жінкам в часі породу
 Ніхто не може ради дати,
 І в муках бідні конають.
 І наче птахи бистрокрилі,
 Бистрійш ніж огняні язики
 Летять їх душі к берегам
 Західним, де вечірній бог царює.
 Без ліку в місті гине люд.
 Дрібні діти на землі
 Лежать померші без призору,
 А матері й жінки-старушки
 На ступнях вітарів лежать
 І зойком, криком з всіх сторін
 Несе ся до богів благанє,
 Несесь пеан отой жалібний
 Неначе бурі рев важгий.
 О золота Зевеса доню,
 Пошлиж нам усміх свій сердечний,
 Свою святую благодать!

*) Статуя Артеміди стояла серед круглого ринку в Тебах.

Благаю й Ареса страшного,
 Що нині без спіжевих збруй,
 А в огнянім плащі на мене
 Посеред зойку-крику йде —
 Нехай іде від мене, хоч
 В велике ложе Амфітріти *),
 Хоч у відлюдні дебрі там
 В округ тракійської затоки.
 Бож в ясний день він забирає
 Те, що ніч темна не взяла.
 О Зевсе батьку, ти що мечеш
 Огністі стріли непохибні,
 Ти громом своїм вбий єго!
 Лікійський пастирю, і ти
 Напни тетиву золотую,
 Свої могучі стріли шли!
 Нехай заблиснуть нам огністі
 І Артеміди похідні,
 З котрими по Лікійських горах
 Вона полює! І тебе
 Золотовінчаний взиваю,
 Патроне світлий сего краю,
 Наш Бакху-винозоре, друже
 Менад крикливих! О прийди
 При блиску похіднів північних
 І бога лютого всемири,
 Що у других богів прерічних
 Не має чести ні пошани.

Едіп (наближає ся).

Ви молитесь? Сповнить ся вам усе,
 Пропаде лихо, пільга вам настане,
 Коли мойіх послухаєте слів,
 Як з лихом тим боротись. Я говорю
 Як несвідущий в ділі тім кровавім
 І в вісги жадній; без другіх поради

*) Море.

Тут не зайдеш далеко. А що я
 Пізнійше став жильцем отсего міста,
 То й ось що всім Кадмейцям заявляю:
 Хто з вас би відав, з чіх рук погіб
 Лай Лабдакенко, того зву, нехай
 Усе по щирости міні розкаже.
 Най не боїть ся сам свідчить на себе,
 Бо не буде ему нічого злого,
 Лиш най здоров покине край отсей.
 А як хто зна про іншого в сім краю,
 Що се зробив, най не мовчить; я сам
 Єму заплату дам і ще й подяку.
 Та сли мовчати мете, сли котрий,
 З страху за друга чи то й сам за себе
 Зневажить розказ мій, то знайте, щó
 Такому буде: Хто б він там не був,
 Не смій ніхто в тім краю, де моя
 Держава й власть, его прийняти в хату,
 Ані сказати до него слово, ані
 З ним враз богам молити ся й жертви діяти,
 Ні з ним купатись! Всі его повинні
 Від дому гнати, як причину сеї
 Зарази, бо що так воно, се ясно
 Нам стало днесь з Пітійської віщби.
 Так чинячи, поборником я чинюсь
 І бога і небіщика царя.
 Самого ж вбійцю проклинаяю, чи він
 Се тайно сам зробив, чи много їх,
 Щоб в горю й ганьбі весь їх вік мицує!
 І як би свідомо его я в домі
 Між своїми держав, то най упаде
 И на мене те-ж, що вирік я, прокляте!
 А вам наказую все те зробити
 Не так для мене, як для бога, як
 Для краю, що без плоду, без богів
 Ось пропада. А хоч би й бог нам був
 Не наказав сего, то вам не слід би
 Лишати без пімсти смерть такого мужа,
 Так доброго царя. Найдіть злочинцю!

Тепер, коли тут я царь, маю власть
 Ту, що колись тамтой мав, наслідив
 По нім і ложе й жінку, мої діти
 Були б єго дітей братьми й сестрами,
 Коли б єму дітей судила доля
 (Та вдарила судьба єго у тімя!) —
 Тепер за него я, немов за батька
 Впімнусь і що лиш можна, все порушу,
 Щоби дістать до рук убійцю Лайя,
 Що син був Лабдака, внук Полідора,
 Кров Кадма і Агенора старого.
 А хто не вчинить так як я казав,
 Тому — молюсь богам — нехай земля
 Не дасть ні зерна, жінка най не вродить
 Дітей! Він сам най згине від отсеї
 Зарази, або й гіршою ще смертю!
 А вам і прочим всім Кадмейцям, що
 На сеє згідні, най могуча Діке
 На поміч буде й другі всі боги!

Хор

О пане, твій тямуючи проклін,
 Ось що скажу: не я єго убив,
 Ані вказать не вмію вбійці. Феб,
 Що нам прислав сей вирок, мусів би
 Вказать і того, хто зробив се діло.

Едіп

Се правда. Та хтож може змусить бога
 Сказати те, чого сказать не хоче?

Хор

Ще друге б я сказав, що я міркую.

Едіп

Хоч би ще й третє, не вагуй ся мовить.

Хор

Міркую, пане, що цареві Фебу
 Всевидінем найблизший є Тейрезій.

Єго спитавши, можна би найліпше
Про се дізнатись.

Едіп

Я й про се подумав
І вже зробив се. Як лиш вість приніс
Креон, я двох післів післав по нього;
Дивуюсь лиш, що ще їх тут нема.

Хор

А прочі вісти, зпять, пусті, замерклі.

Едіп

Які се вісти? Важне кожде слово.

Хор

Мовляв, якісь єго прохожі вбили.

Едіп

І я се чув, та деж візьмеш ти свідків?

Хор

Ну, сли лиш крихта в нім страху лишилась,
То як лиш вчує твій проклін — не встоїть.

Едіп

Хто діла не боявсь, той не злякаєсь слів.

Хор

Та є такий, що вислідить єго.
Ось божого вже віщуна ведуть!
Се одинокий чоловік, в котрім
Жие ще правда!

Ява четверта.

Тейрезій, сліпий старець, з поводитором, входить.

Едіп

О Тейрезій, ти,
Що знаєш все на небі й на землі,
Що можна й що не мож сказати словами!

Хоч невидючий ти, та знаєш добре,
 Яка наш город мучить болість люта.
 В тобі одним, о княже, вся опора,
 Ратунок весь. Бо Феб (коли ще сього
 Не чув ти від післанців) оттакий
 Прислав нам вирок на посольство наше:
 Тоді лишень мине нас ся хороба,
 Коли убійців Лайя винайдем
 І побємо чи проженем із краю.
 Тож не відмов нам, і чи з лету птахів,
 Чи з інших там віщовань річ сю знаєш,
 Ратуї себе і город і мене,
 Ратуї усіх від скверни бійства того!
 На тебе здаємось. Бож помагать
 Де тра й де можеш — се найкрасший труд.

Тейрезій

Ой, якже важко мудрим бути, коли
 Нема за мудрість вдяки! Добре я
 Се знав, та й ось забув. А тоб сюди
 Я не прийшов.

Едіп

Се що? Чому такий
 Знесмілений приходиш?

Тейрезій

Відпусти мя
 До дому! Лекше ти свою судьбу,
 А я свою зносити мем, коли
 Мене послухаєш.

Едіп

Несправедливо
 Й недружно місту, що тя згодувало,
 Сказав ти, відмовляючи віщби.

Тейрезій

Не дуже, бачу, і т бі твоя
 Говірка на добро виходить, тож
 Щоб і собі такогж не зазнати —

Едіп

О, пробі! Сли се знаєш, на колінах
Всі просим тя, не відвертайсь від нас!

Тейрезій

Ви всі безумні. Я не хочу слова
Сказать, щоб горя не завдять тобі.

Едіп

Що, що? Ти знаєш і не скажеш? Хочеш
Нас зрадить, погубити город весь?

Тейрезій

Не хочу болю завдавать собі
Ані тобі. Дарма благать! Ніколи
Не виявлю сего.

Едіп

О злюко злюща —
Бо й камінну б розлютив ти натуру —
Не вже не скажеш нам? Не вже все так
Незрушений останеш, неприхильний?

Тейрезій

Мій упір лютить тя, а на свій власний
Ти мов сліпий, лишень мене ганьбиш.

Едіп

Хтож не розлютив ся б, таке почувши,
Як ти зневажуєш свій рідний город?

Тейрезій

Прийде воно й само, хоч я тепер
Се мовчанкою вкрию.

Едіп

А як має
Прийти, то чиж не слід тобі сказати?

Тейрезій

Нічого більше не скажу. А ти
Як хочеш, так лютуй собі і злисьь.

Едіп

І не скриватиму тепер у мойім
Гніві ніщо, чого доміркувавсь.
Так знай же, що по мойій думці — ти
Се діло видумав і виконав.
Хоч і не власними руками! Сли б
Не був припадком ти сліпий, то я б
Сказав, що ти є одинокий справець
От сього вбійства.

Тейрезій

Чи на правду? Слухай:
Остань ся ти при тім проклятю, що
Проголосив недавно, і від нині
Ні в мене, ні в отсих тут не розпитуй!
Бо справець слабости й чуми в сім краю —
Ти сам.

Едіп

Безвстидно так ти ригнуть смів
Сим словом? І гадаєш, що втечеш
Від кари?

Тейрезій

Я вже втік. Мене хоронить
Могуча сила правди.

Едіп

Відкиж ти
Єі набравсь? Ачень не з ворожби.

Тейрезій

Від тебе. Мимоволі ти мене
Припер до сего слова.

Едіп

До якого?
Скажи ще раз, най ліпше зрозумію.

Тейрезій

Хіба вперед не зрозумів? Чого
Ще більше хочеш?

Едіп

Щось було неясне
В твоїх словах. Скажи ще раз!

Тейрезій

Так слухай.
Ти сам є той убійця, за котрим
Шукаєш.

Едіп

Не на радість ти собі
Вже другий раз ображуєш мене.

Тейрезій

Чиж маю більше ще казати, щоб ти
Ще дужше зливсь?

Едіп

Що хочеш говори!
Се буде все балаканє пустеє.

Тейрезій

Так я й кажу, що у огиднім звязку
Живеш ти з наймилійшими, і сам
Не бачиш свого зла.

Едіп

Чи все ти так
Безжурно думаєш таке балакати?

Тейрезій

Як довго правда силу має в світі.

Едіп

Є сила в правді, та не в тобі! Ти
Єї не маєш, ти сліпий на очі,
На вуха і на розум.

Тейрезій

Ти, нещасний,
Ганьбиш у мене те, що в тебе швидко
В самого весь ганьбитиме народ.

Едіп

Укритий пільмою не можеш ти
Пошкодити ні міні, ані нікому,
Хто світло бачить.

Тейрезій

О, не з моїх рук
Тобі судила доля впасти. Йде
Сам Аполлон, що се вчинити має.

Едіп

Чи сам ти уложив се, чи Креон?

Тейрезій

Ой, не Креон упадком твоїм буде,
А лиш ти сам!

Едіп

О скарби, власте, штуко
По над всі штуки висша в сім житю
Так повнім зради, як же то на вас
Чатує задрість! За для тої власти,
Котру вручив міні сей город даром,
Не з просьби, — вірний друг мій з початку
Креон на мене тайком засідаєсь,
Мене прогнать бажає, підсилає
Сього чарівника та інтриганта,
Підступного кудесника, що тільки
В лихварстві добре бачить, та сліпий

У своїй штупі. Ну, скажи бо, де
 Твоя премудра ворожба явилась?
 Чому, коли була тут та співачка
 Собача, ти ратуєчого слова
 Міщанам не сказав? А загадку
 Не перший ліпший розгадати міг, —
 На те віщба була б здалась. Ба, ти
 Не мав єї ні з лету птахів, видко,
 Ні від богів. Аж я прийшов, Едіп
 Малосвідушій, побалив єї
 Лиш дотепом, не птахами навчений.
 А ти тепер мене прогнати б рад,
 Бо думаєш, що при Креоні будеш
 Стоять найблизше трону. Та мабуть
 Слізми проплачеш ти і твій товариш
 Сі замисли! Коли б не був ти старець,
 То гірко б потерпів за се зухвальство.

Хор

А нам здаєсь, розміркувавши добре,
 Що і єго слова, й твої, Едіпе,
 Гнів витиснув. Та не туди б змагати,
 Лиш як найліпше божий суд розчовпать.

Тейрезій

Хоч царь ти, та чень рівне право є
 Тобі так само відповісти; маю
 Те право й я. Бо ж я не твій слуга,
 Лиш Фебів, і Креона не наняв я
 Собі в заступники. А що зганьбив
 Ти сліпоту мою, так знай же ось що:
 Хоч ти й видющій, а не бачиш ями,
 В якій єси, ні де живеш, ні з ким.
 Бо чи ти знаєш, чий ти? Сам о тім
 Не знаючи, ти ворог своїм рідним
 Тим під землею й тим що на землі.
 Вже наближаєсь невдержимим ходом
 Батьківське й материнське прокляте,
 Що вдарить тя подвійно й прожене

Із сего краю. Як тепер ти бачиш
 День, так тоді лиш бачитимеш тьму.
 Не має берега, ні Кітерону гір,
 Котрі би швидко не лунали твоім
 Риданєм, як пізнаєш, що подруже,
 В котре вплинув ти на вітрилах щастя,
 Було для тебе пристаню недолі.
 І іншого ще мноґо лиха ти
 Не бачиш, що тобі і твоім дітям
 Враз грозить. Ну-ко, лихослов за те
 Креона й мій язик! Та знай: не має
 На світі чоловіка, щоб страшнійшу
 Загибіль мав як та, що жде тебе.

Едіп

Га, маю слухать довш єго зухвальства?
 Не щезнеш ти? Не підеш швидше геть,
 Плечима к сему дому обернувшись?

Тейрезій

Я б і не був прийшов, як би мя ти
 Не був зазвав.

Едіп

Звучи тебе сюди
 Не знав я, що почнеш плести дурниці.

Тейрезій

Так я тобі таким дурним здаю ся?
 А твоім родичам здавав ся мудрим.

Едіп

Яким? Стій! Хтож по твоёму мій родич?

Тейрезій

Сей день тебе і вродить і погубить.

Едіп

Що знов за темні загадки говориш?

Тейрезій

А ти хіба не найліпший розгадчик?

Едіп

Кпиш з мене там, де я вказавсь великим.

Тейрезій

А власне щастє те тебе згубило.

Едіп

Що з того, город сей я таки спас.

Тейрезій

Піду вже. Хлопчику, веди мене!

Едіп

Веди, веди! Приніс ти нам лиш колот
Та зваду, -- лекше стане, як підеш.

Тейрезій

Піду, та ще скажу тото, за чим
Я тут прийшов, -- твій вид мя не злякає,
Бо месть твоя мене вже не досягне.
Так слухай же: той муж, котрого ти
Шукаєш здавна та витрублюєш
Про вбійство Лайя грізно, він є тут.
Вважаєсь за прихожого, та скоро
Тут вродженим покаже ся, Тебанцем.
Та не порадуєсь тим щастєм, ні!
З видющого сліпець, із богача
Жебрак, піде він у чужую землю,
Нащупуючи ліскою дорогу.
Він власним дітям враз явить ся братом
І батьком, власній матері і сином
І мужем, батьків співжених і вбійця
Тепер же йди домів і се роздумай!
А як міні брехню докажеш, в той час
Кажи, що глупство вся віщба моя.

(Тейрезій відходить з поводитором, Едіп у палату.)

Ява пята.

Хор

Хто се, на кого пророцька
 Ся дельфійська скала
 Невимовне, дивовижне
 Вбійство теє завдала?
 О, нехай же як найшвидше
 На вітронсгих скакунах
 Він біжить від нас у безвість!
 Бо в грізних уже огнях,
 В збруї блискавок на него
 Наступає Дія син,
 А також страшні Кери,
 Що крок в крок підуть за ним.
 Блисла нам отсе недавно
 Із сніжних Парнасу стін
 Вість; шукать усюди вбійці,
 Де, дводушник, криєсь він?
 Певно мов бугай блукає
 В диких скалах і лісах
 Та печерах, сам-самотній,
 Все в бігу, все на ногах.
 Нам насланий з преісподні
 Хоче вироку уйти;
 Та докіль живе він, мусить
 В собі все єго нести.
 А страшні, страшенні речі
 Сей віщун нам проказав!
 Чи йім вірить, чи не вірить ---
 Ще на певнім я не став.
 Раз надія, то знов сумнів
 Запирає річ мою.
 Бож ні з давна, ні тепер я
 Не чував, щоб на сімю
 Лабдакідів син Поліба
 Злії замисли носив.
 Так з якої б речі люту
 Лабдакіда смерть я мстив

На Едіпі, не добувши
 Певних доказів яких?
 Зевс, Аполлон певне знають
 Геть всі скритки діл людських;
 Та чи знає ліпш від мене
 Все те земний ворожбит?
 В світі мудрість є на мудрість,
 А хто дужший --- побідить.
 Ні, ніколи на Едіпа
 Я не кину сю вину,
 Поки ясне, певне слово
 Не розсіє тьму страшну.
 Аджеж як та Сфінкс крилата
 На наш город надійшла,
 Він явивсь нам мудрим другом,
 Виратував нас від зла
 Тож винить его в злочинстві —
 Безсердечність би була.

Ява шеста.

Креон, Хор.

Креон

Міщане, чую, що наш царь Едіп
 Тяжкі на мене звалює провини!
 Я не втерпів, являюсь тут. Бо сли
 В теперішнім нещастю він міркує,
 Що в слові або в ділі через мене
 Якусь поносить шкоду, то я й жить
 Не хочу довше, ганьбою окритий
 Бож не мала для мене шкода йде
 З такого слова, ні, безмірна шкода.
 Сли злим окликне мя весь город, ви
 І всі приятелі.

Хор

Е, ганьба та
 Не з розмислом чень вирвалась ему,
 Лиш з гніву вибухла.

Креон

Та як же се
Тут виявилось, що віщун збрехав
Через мою підмову?

Хор

Царь так мовив,
А на якій підставі, я не знаю.

Креон

І чи так з смілим видом, з чистим серцем
На мене кинув сю неславу він?

Хор

Не знаю. Царських діл судить не мислю.
Та ось і сам з палати він виходить.

Два сема.

Ті самі і Едіп.

Едіп

Га! Ось ти тут! Як смів ти тут явитись?
Чи так безвстидний вид твій, що приходиш
В мої пороги, ти, убійця явний
Покійного царя, й моєї власти
Відкритий рабівник? Скажи, ій богу,
Чи ти задумуючи се вважав
Мене безумним, чи таким вже трусом?
Чи думав ти, що коромол твоїх
Не визнаю, а дізнавшись плазом пущу?
Тай чиж не глупий є твій плян — сягати
Без грошей, без прихильників по трон,
Котрий лиш грішми, людом здобуваєсь?

Креон

Чи знаєш що? На те, що ти сказав,
Послухай відповідь, а визнавши все, суди.

Едіп

Ти на слова мистець, я ж злий слухач,
Відкривши, що ти лютий ворог мій.

Креон

Про се як раз мя вислухай вперед.

Едіп

Про се як раз мовчи, сли маєш честь.

Креон

Сли мислиш, що упертість та безумна
Є дуже добра річ, то грубо блудиш.

Едіп

Сли мислиш, що злий замисл против рідних
Минесь тобі безкарно, тяжко блудиш.

Креон

З тим словом згожуюсь, та лиш скажи,
Яку зневагу ти зазнав від мене?

Едіп

Чи радив чи не радив ти міні
Послать за тим славутним віщуном?

Креон

На раді тій я стою ще й тепер.

Едіп

А як давно то тому, як Лайос —

Креон

Ну, що вчинив? Кажи, про що йде річ?

Едіп

Безслідно щез від вбійчої руки?

Креон

Богато вже часу з тих пор минуло.

Едіп

А сей віщун уже й тоді ворожив?

Креон

Так мудро й в чести був такий, як нині.

Едіп

А чи про мене згадував тоді?

Креон

При мні сего ніколи не чинив.

Едіп

А за помершим не слідили ви?

Креон

Ще й як слідили, та ніщо не взнали.

Едіп

Чом сей мудрець про се вам не сказав?

Креон

Не знаю, а не знаючи мовчу.

Едіп

А се чень знаєш добре й скажеш нам?

Креон

Ну, що? Сли знаю, певно не втаю.

Едіп

Чому, сли не з тобою в змові, він
Убійство Лайя звалює на мене?

Креон

Чи чинить се — ти знаєш сам. Тепер же
Позволь міні питать, як ти питаєш.

Едіп

Питай. На вбійстві чень мене не зловиш.

Креон

Скажи, сестру мою за жінку маєш?

Едіп

Сего не заперечу, звісна річ.

Креон

Пануєш спільно з нею — чи не так?

Едіп

Все що захоче, я сповнити рад.

Креон

А третій я чи ж вам не є рівня?

Едіп

Отож то тут злим другом ти вказавсь.

Креон

Як раз ні! Поміркуй лиш враз зо мною!
 Поперед всего ось що: чи волів би
 Хто небудь панувать в страсі, чи спати
 Спокійно, а ту саму мати власть?
 От тим то ані я, ні жаден інший,
 Що має глузди, не забагне радше
 Сам бути царем, ніж мати царську власть.
 Днесь із за тебе все без страху маю,
 А сам пануючи, я б мусів много
 Чинить такого, чому й сам не рад.
 Чи ж царський титул може бути милійший
 Від сеї власти й сили без турботи?
 Ще ж я не божевільний, щоб бажав
 Не того, що враз гарне і корисне.
 Днесь кожний мя витає, віддає
 Поклін міні; кому до тебе діло,
 Той удаєсь до мене, бо всі знають,
 Що що я обіцяю, ти сповниш.
 І якже ж міг би я сего позбутись,
 Щоби тамте ловить? Така дурниця

Не виляжесь в розумній голові.
 Ні! Ні я сам сю думку не кохаю,
 Ні зваживсь би на то з ким другим в спілці.
 А хочеш проби — сам іди в Пітону
 І звідай, чи я вірно сю віщбу
 Тобі подав. А як мене спіймаєш
 На спільнім заговорі з віщуном,
 То вбий мене не своїм власним судом,
 А своїм з моім враз! Та не оскаржуй
 Мене за темні здогади якісь!
 Бо ж не по правді прозивать за дармо
 Лихого добрим, доброго лихим.
 Хто друга щирого збуваєсь, той
 Все одно що житя б збувавсь, котре
 Над все кохає. Та з часом ти ясно
 Пізнаєш се, бо тільки час покаже,
 Хто йшов по правді; злого ж чоловіка
 В одному дні наскрізь пізнати можеш.

Хор

Він добре мовить, царю! Стережись
 Упадку! Хто на все рішаєсь швидко,
 Той швидко впаде.

Едіп

А як коромольник
 Швидкий на мене тайком настає,
 То швидко й я оборонятись мушу.
 Бо як спокійно ждатиму, він зробить
 Свое і я нічого вже не вдію.

Креон

Щож думаєш? Прогнать мене із краю?

Едіп

Ні! Згинуть мушиш, не втекти міні.

Креон

Скажи вперед, за що твій гнів на мене?

Едіп

Ще мало я сказав? Ти ще не віриш?

Креон

Ти без ума, здаєсь!

Едіп

Не бійсь, для себе

Я при умі!

Креон

Будь при умі й для мене

Едіп

Ти зраду здумав!

⇒Бібліотека←

Креон

*ПОПАДЮК ОЛЬГИ

А як се неправда?

Едіп

То все одно, ти мушиш слухать.

Креон

Ні!

Злих владників не слухаю.

Едіп

Міщане!

Чи чуєте?

Креон

Не бій ся, чують все,
Не тільки те, що ти один говориш.

Хор

Спокій, панове! Ось в сам час із дому
Йокаста йде. Враз з нею сварку сю
Залагодить, що вибухла між вами.

Два осьма.
Ті самі і Йокаста.

Йокаста

Чого, нещасні, нерозважно сварку
Ви підняли? Не встидно вам в такім
Нещастю всего краю ще й самим
Собі злорічить? В дім іди, Едіпе!
І ти, Креоне, йди домів! Не слід
Ятрить з болячки величезну рану.

Креон

Сестрице, муж твій ось, Едіп, задумав
Мене згубить. Один лиш вибір маю:
Втікати з краю або смертю згинуть.

Едіп

Так, жінко! Власне я відкрив, що він
Зрадливо важить на моє житє.

Креон

Та най я в нужді, всіми клятий згину,
Сли щось таке я вдіяв, як ти мовиш!

Йокаста

Едіпе, бій ся бога, вір єму!
Зжахнись его присяги на богів,
Зважай на мене й на людей отсих!

Хор

Послухай, царю! Змилуй ся, благаю,
Розумно зваж се діло!

Едіп

Щож міні
По твому робить?

Хор

Не зневажай

Єго! Безумним не бував він доси,
Тай забожив ся клятвою страшною.

Едіп

Та чи роздумав ти, чого жадаєш?

Хор

Роздумав.

Едіп

Ну, скажи, що ти роздумав?

Хор

Не звалюй ганьби і вини з неясних
Підозрінь на князя, що так закликав ся!

Едіп

Так знай же, що жадаючи сего,
Жадаєш, щоб я згіб чи втік із краю.

Хор

Ні, на Гелія клинусь,
Першого з богів Олімпу!
Най боги мене забудуть,
Най всі други мя покинуть,
Най пропаду в горю я,
Сли се думка є моя!
Та нещастя сего краю
Скорбну душу рвуть міні,
Ви-ж ще до старого горя
Се новеє додали.

Едіп

Так най же йде, хоч би міні з за того
Прийшлось і згинуть або з сего краю
Тікати. Твоє, а не єго блганє
Порушило мене. Де б він не був,
Моя ненависть буде все при ньому.

Креон

В гніві, як бачу, ти на се склонив ся,
Та гнів пройде — і каяття настане.
Такі натури справедливо є
Самі для себе найлютіша мука.

Едіп

Ти ще не даш міні спокою? Ти ще тут?

Креон

Іду вже, тяжко скривджений тобою,
Та для отсих усе той сам, що був.

(Відходить.)

Ява девята.

Хор, Йокаста, Едіп довго стоїть понуривши голову
в задумі.

Хор

Провадь, о пані в дім єго — чи бачиш?

Йокаста

Та що тут сталось?

Хор

Темний привид дав
Товчок до сварки, сварка до зневаги.

Йокаста

І чи оба зневажились взаємно?

Хор

А вжеж!

Йокаста

О щож зайшла та сварка?

Хор

Годі!

Досить вже тих нещасть для сего краю!
Лишім сю сварку, скоро раз затихла!

Едіп (прокидаючись із задуми)

Чи бачиш, щирій ти горожанине,
Що ти зробив? Моя душа ослабла,
Вся сила духа наче отупіла!

Хор

Пане, вже не раз я кляв ся,
Тут ще раз тобі клинусь!
Дурень був би я, безглуздий,
Сли б від тебе відвертався!
Ти, що край мій наймилійший
Генто битий лютим горем
В тиху пристань на вернув,
Накермує його й сьогодні
На щасливий, прямий шлях!

Йокаста

Та пробі, царю! Розкажи й міні,
За що сей гнів твою збентежив душу?

Едіп

Скажу — тебе шаную більш як сих —
Яку Креон скував на мене зраду!

Йокаста

Та чи так певна вже его провинна?

Едіп

Голосить, що се я Лайоса вбійця.

Йокаста

Чи сам від себе, чи від других взнав?

Едіп

Сю злюку віщуна тут підіслав,
А сам чинивсь, немов ніщо й не знав.

Йокаста

Чи так? Ну, викинь все се з голови!
Мене спитай і взнай: Нема на світі
Смертельної істоти, щоб могла
Будуще віщувати. Ось тобі
На се короткий доказ! Бач, була
Колись віщба Лайосу — не скажу,
Щоб від самого Феба, та від слуг єго,
Що суджено єму прийати смерть
Від власного єго й мойого сина.
А прецінь, чутка йде, єго убили
Чужі розбійники на роздорожі,
Де три дороги сходять ся. А сина
По трьох днях з роду він велів слугі,
Ніжки єму в сугавах підв'язавши,
Покинуть на відлюдній десь горі.
Як бачиш, Феб тут не сповнив того,
Щоб сей став батька вбійцею, ні щоб
Лайос від сина згіб, як сам лякався.
А прецінь віщуні се віщували!
І ти не дбай про них! Що бог захоче
Відкрить, се легко сам нам виявить.

Едіп

Се що ти, жінко?... Слухаю тебе
І враз якась облуда дух займає,
Якась тривога грудь мою стискає!

Йокаста

Яка жура тебе отак пошибла?

Едіп

Отсе сказала ти, що згіб Лайос
На роздорожі, де три шляхи входять.

Йокаста

Такий був слух і доси так говорять.

Едіп

І де, в якому краю гріх сей став ся?

Йокаста

Край звесь Фокіда; шлях там розбігаєсь
Один до Дельф, а в Давлію другий.

Едіп

А кілька вже часу сьому минуло?

Йокаста

Не довго перед тим, як ти в сей край
Прибув на царство, вість прибігла в город.

Едіп

О боже, що зробить зо мною хочеш?

Йокаста

Едіпе, чом так се береш до серця?

Едіп

Зажди ще! А який на зріст був князь,
В яких літах?

Йокаста

Волосє чорне мав,
Що злегка ще сивіти починало.
Постава й вид от-от на тебе схожі.

Едіп

Ой лишенько! Здаєть ся, сам на себе
Страшне прокляте кинув я отсе
Без відома!

Йокаста

Що мовиш, царю? Й глянуть
Не всмілююсь на тебе.

Едіп

Страх мене

Пройма, чи той віщун не мовив правду.
Та виясниш міні сю річ, коли
Одно ще скажеш.

Йокаста

Хоч боюсь і я,

Та що лиш знаю, все сказати готова.

Едіп

Як вибрав ся Лайос в дорогу? Певно
Як царь, военну сильну мав дружину?

Йокаста

Всього їх пять було, один викличник
Між ними; царь лиш сам на возі їхав.

Едіп

Ой, ой! Аж надто ясно вже стає!
Та хто приніс вам вісти сі, дружино?

Йокаста

Слуга, що спасшись сам один вернув.

Едіп

Чи може й доси ще живе він дома?

Йокаста

Та ні! Як повернув сюди й побачив,
Що ти на царстві, а Лайос погиб,
Припав міні до рук і випросивсь
Послати єго на поле стадо пасти,
Щоб геть ішов, не бачив сего міста.
Я й вислала єго; міні здавалось,
Що вірний сей слуга варт назіть ласки
Геть більшої ніж те, о що просив.

Едіп

А можна б тут опять єго спровадить?

Йокаста

Чомуж ні? Та по що він тут потрібний?

Едіп

Здаєсь, за много вже я чув, дружино,
Що змушує мене єго побачить.

Йокаста

Щож, він прийде. Та чень і я, о пане,
Почути гідна, що тебе так мучить.

Едіп

Нічого не втаю перед тобою,
Коли таке міні вже грозить горе.
Бо і комуж би ліпшому від тебе
Я міг повірить всі свої турботи?
Мій батько був Поліб, Корінту князь,
А мати Меропе, Дорянка. Був я
Найпершим в місті тім горожанином,
Аж поки трафилась міні пригода
Чудненька певно, та не варта тої
Тривоги, що з за неї я підняв.
При учті раз один товариш п'яний
Блюзнув міні, що я не батьків син.
Сим приголомшений я ледво міг
Вдержатись того дня. На другий день
Іду до батька й матері й питаю.
Вони розгнівались на того дуже,
Що се сказав, за ту єго зневагу.
Я втішивсь тим, та не переставала
Мене й ота зневага гризти — так
Глибоко, бач, міні засіла в душу.
Потай вітця і неньки вибравсь я
В Пітону. Та не вдовоїв мя Феб
Ні словом відповіди в тому ділі,

Задля котрого я прийшов. Та інше
Страшне, бездонне горе заповів
Міні: в подружю з матірю, мовляв,
Я маю сплодити нещасні діти
Всім людям на огиду, маю статись
Убийцею того, що виплодив
Мене — вітця. Почувши се тікав я
Геть від Корінтської землі, лиш з зір
Слідив, в котрій вона є стороні, —
Тікав, щоб справді ся віщба огидна
Зо мною не сповнилась. В тій вандрівці
Прийшов я на те місце, де, як кажеш,
Погиб володарь сего краю. Жінко,
Скажу тобі всю правду! Ледво я
Блукаючи на сей трихресний шлях
Прийшов, аж бач, напротив мене йдуть
Викличник і такий як кажеш муж
На возі в двокінь. Тут візник мене
І сам старий взяли ся силоміць
Спихать з дороги. Оттоді в гніві
Я вдарив візника, що пхав мене.
Побачив се старий і вигледів
Момент, коли проз віз я проходив,
Тай вдарив пужалном мене по тію.
Та потерпів за се не так! В тій хвили
Так булавою з моїх рук дістав,
Що стрімголов із воза впав на землю.
І всіх, що з ним були, побив я. Ну,
Сли сей старий був хоч би лиш якийсь
Своjak Лайоса, то чи ж є на світі
Нещасливійший, більш проклятий богом,
Як я? Таж ні сусід, ні жаден в місті
Мене не сміє в дім прийнять ні навіть
Словами привитать, противно, мусить
Геть гнать мене! І не хто інший, тільки
Я сам на себе кинув те прокляте.
До жінки вмершого я доторкаюсь
Руками тими, що єго ж убили!
Чиж не злочинець я? чиж не огидник?

Тікати мушу, а тікаючи
 Не смію бачити рідні ані вступити
 На рідну землю, бо як ні, то мушу
 За жінку матірь взять а вбити батька
 Поліба, що мя зродив, виплекав.
 Чи ж не на те виходить, що якийсь
 Злий дух на мене навернув се горе?
 Бодай ніколи, о боги святіі,
 Я сего дня не бачив, щоб безслідно
 З поміж людей пропав, ніж маю бачити,
 Як оттаке страшне гнете мя лихо!

Хор

І нам, о пане, се страшне. Та доки
 Він не прийде і ти всю річ не визнаєш,
 Не трать надії!

Едіп

Так, ще тільки й є
 Надії в мене, що чекать на того
 Слугу, що в полі.

Йокаста

Чим же може він
 Тебе потішить, як прийде?

Едіп

Ось чим:
 Коли те саме скаже він про мене,
 Що й ти, то я мину ще чень біди.

Йокаста

А щож такого я тобі сказала?

Едіп

Ти мовила, що він доніс вам, мов то
 Розбійники Лайоса вбили. Скоро
 Пастух сей і тепер стояти буде

При тім числі, значить тоді: не я
 Убив єго; бож що кількох людей,
 То не один. Та скоро скаже, що
 Один се був, тоді вже певна річ,
 Що злочин сей тяжкий спада на мене.

Йокаста

Та ні! Будь певний, що він так сказав
 І не візьме назад свого слова.
 Весь город чув се, не лиш я сама.
 Та хоч би й відступив тепер де в чім
 Від своїх давніх слів, то в жаден спосіб
 Се ще не доказ, пане мій, що ти
 Лайоса вбив. Бож Феб єму пророчив,
 Що мусить згинуть з рук мого сина.
 А прецінь сей нещасний тож єго
 Не вбив, бо сам іще давнійше згинув.
 От тим то від тепер задля віщби
 Я й оком не зморгну ні в сей ні в той бік.

Едіп

І добре маєш. Та пошли когось
 В поля по того пастуха і не забудь!

Йокаста

Пошлю живенько. Та ходім до дому!
 Все, все зроблю, що лиш тобі приємне.

(Обоє відходять.)

Ява десята.

Хор (сам)

Дай міні, доле
 Завше побожність
 В ділах усіх і словах!
 Дай міні боязнь
 Перед предвічними
 Тими законами,
 Що є небесної

Правди й ефіру дітьми
 Їїх же не смертні
 Сплодили люде,
 Але їй батько — Олімп.
 Їїх же ніколи
 Світ не забуде,
 Не постаріють ся,
 Бо всемогучий
 Бог в них живе.

Гордощі родять тірана.
 Гордощі глупством надуті
 Пхають до діл неподобних
 До безхосенних же діл.
 Та на найвисшу високість
 Вибравшись, падають раптом
 В темну безодню стрімглав,
 Де вже нема під ногами
 Грунту твердого. Благаю
 Бога, щоб городу в боях
 Щастє усе подавав;
 Та не відступлю ніколи
 З під опікунської власти
 Вірних, могучих богів.

Та хто гордуючи
 Словом чи вчинками
 Лихо кує,
 Хто не жахаєть ся
 Правди предвічної,
 Хто святих образів
 Щиро не чтить,
 Той най допадеть ся
 За невгамсвану
 Дику буту своєю
 Злої біди!

А хто неправедно
 Зиску шукає,
 Злочин поганий

Кого не лякає,
 Хто у засліпленю
 Святе зневажає —
 Якже би міг такий
 Запам'яталий
 Від Сожого гніву
 Стріл утекти?
 А сли такому
 Честь буде й слава,
 По щож побожні нам
 Танці водить?

Більше не піду на прощу
 Там, де святий пуп землі,
 Ані до Абського храму,
 Ні до Олімпії грищ,
 Сли на безбожних не впаде
 Ганьба прилюдна, страшна.

Ти ж, всемогутий
 Зевсе володарю,
 Сли справедливо
 Світ тебе чтить,
 Ти мусиш бачити,
 Як зневажають,
 Топчуть ногами
 Феба віщбу!
 Вже погасає
 Блиск Аполлона,
 Почесть для святощів
 Геть пропаде!

Два одинадцята.

Хор, Йокаста, потім Післанець.

Йокаста (з вінками і кадилом входить)

Ви старші в сьому краю, думка в мене
 З вінцями сими у руках, з кадилом,
 З молитвою піти у храм богів.

Бо страх збентежений є дух Едіа
 Всіляким болем. Вже не мірить він
 Нове старим, як слід розумному,
 А всяку вість хапає найстрашнійшу.
 Не можучи ніяк єго потішить,
 До тебе, о Лікійський Аполлоне,
 Найблизший нам, з молитвою приходжу
 І з дарами отсими. (Складає вінці і кадило на вівтарі.)

О, подай

Нам вихід з сего горя! Всі тепер ми
 В тривозі, бачучи єго, що є
 Керманич наш, прибитого страхом.

Післанець (входить)

Чи не дізнав ся б я від вас, панове,
 Де тут живе Едіп, царь сего краю?
 Ще краще ж, сли хто зна, скажіть, де сам він?

Хор

Се дім єго, а сам він дома, друже,
 А жінка ся — єго потомків мати.

Післанець

Дай бог щасливо їй серед щасливих жить,
 Благословенній владаря дружині!

Йокаста

Щасти біг і тобі, чужинче! Варт ти
 Сего за свій привіт. Та ну, скажи,
 Чого бажаєш? Що звістить приходиш?

Післанець

Приношу добру вість для дому твого,
 О пані, і для мужа твого.

Йокаста

Що се
 За вість? І хто післав тебе сюди?

Післанець

З Коринту. Вість, котру скажу, мабуть
Утішить тя тай враз і засмутить.

Йокаста

Се що за вість, що може мать таку
Подвійну силу?

Післанець

У Істмійськiм краю
Весь люд бажає вибрать мужа твого
Царем, — таке там говорили всі.

Йокаста

Се ж як? Хіба Поліб старенький там
Вже не царює?

Післанець

Ні вже! Смерть єго
Звела в могилу.

Йокаста

Що ти мовиш? Вмер
Поліб?

Післанець

Нехай і сам я вмру, коли
Неправду кажу!

Йокаста

Дівчино, біжи
У дім і швидко пану се скажи!
О божі віщуваня, де ви ділись?
Від сего мужа стілько літ Едіп
Тікав, боявсь, щоби єго не вбив!
А отсеж він погіб своєю смертю,
Не від єго руки!

Два дванадцята.

Ті самі, Едіп входить.

Едіп

Йокасто, жінко любая моя,
Чого мене ти викликала з дому?

Йокаста

Послухай сего мужа й доконайся
Достотне, скільки стóять ті славетні
Віщованя богів!

Едіп

⇒Бібліотека←

Се що за муж **Попадюк Ольги***
І що за вість приніс?

Йокаста

З Корінту він.
Поліб, твій батько — каже він — уже
Не є в живих, а вмер.

Едіп

Що говориш, друже?
Сам своїм словом се скажи міні

Післанець

Сли перший маю се сказати достотне,
То знай, що справді вже Поліб небіщик.

Едіп

Чи вбитий підступом, чи вмер з хвороби?

Післанець

І невелика болість переможе
Старече тіло.

Едіп

Так значить, умер
Від слабости покійний?

Післанець

Довгий вік
Прожив, пора було ему в могилу.

Едіп

Гай, гай! І хтож тепер, о жінко, буде
Зважать на віщий той огонь в Пітоні
Чи то на птиць, що перхають у гору?
Міні ворожили вони, що маю
Вбить батька рідного, а він умер
І ляг в могилу сам, хоч я при тім
Меча й не доторкнувсь! Хіба що вмер
За мною з туги він — в таким лиш разі
Умер він через мене. Так ото
Старий Поліб узяв ті вішуваня
З собою в Ад! Пусті слова тай годі!

Йокаста

Чиж я давно тобі се не казала?

Едіп

Казала, та я був страхом прибитий.

Йокаста

Так викинь все тепер собі з ума!

Едіп

Ні, ще боюсь я з матірю подружя.

Йокаста

Чого боятись має чоловік,
Котрим кермує доля, а котрому

Не суджено будуще ясно бачить?
 Найліпше жить по просту, як хто може.
 Подружя з матірю ти не лякай ся!
 Чи раз буває, снить ся чоловіку,
 Що з матірю своєю пристає?
 Та хто про се не дбає, той найлекше
 Житє се зносить.

Едіп

Все се гарно ти
 Сказала, як би мати не жила.
 Та поки ся жиє, хоч гарно мовиш,
 Я мушу все таки боятись.

Йокаста

Гріб
 Вітця чи ж не додав тобі потіхи?

Едіп

Ще й як! Та все ж живої я боюсь.

Післанець

Якої се ти жінки так боїш ся?

Едіп

Меропи, старче, вдóви по Полібі.

Післанець

Та чим вона така страшна для вас?

Едіп

Від бога, друже, нам віщба грізна.

Післанець

Чи тайна се? Чи можу я почути?

Едіп

І овшім. Віщував колись то Феб
 Міні, що мушу власну матірь взяти
 За жінку й власними руками кров
 Пролить батьківську. За для того я
 Давно Корінт покинув; правда, тут
 Найшов я щастє, та про те нема
 Ніщо солодшого, як батька й неньку
 У вічі бачить.

Післанець

Та не вже сего
 Лякаючись Корінт покинув ти?

Едіп

Я-ж батькобійцею мав бути, старче!

Післанець

Від сего страху, пане, чей же я,
 По щирости прийшовши, увільнив тя?

Едіп

За се й приймеш від мене гідну вдяку.

Післанець

Я ж іменно для того і прийшов,
 Щоб зазнавать добра від тебе, як
 Домів повернеш.

Едіп

Ні, домів ніколи
 Не верну я.

Післанець

Мій сину, ти мабуть
 Не знаєш сам докладно, що ділаєш.

Едіп

Чому, о старче? Виясни се, пробі!

Післанець

Сли за для родичів вертать не хочеш
Домів

Едіп

Я ж мушу все лякатись, щоб
Не справдило ся слово Аполлона.

Післанець

Щоб з родичами ти не прогрішив ся?

Едіп

Се іменно ляка мене, дідусю.

Післанець

А знаєш? Ти перед нічим тремтиш.

Едіп

Як се? Хібаж я не їх рідний син?

Післанець

От-о! Поліб тобі зовсім не рідний.

Едіп

Що мовиш? Так Поліб не був мій батько?

Післанець

Не більш, як перший ліпший з нас, так само.

Едіп

Хіба ж те саме — батько й перший ліпший?

Післанець

Не він твій батько був, ні я, ні ті.

Едіп

А чом же сином звав мене Поліб?

Післанець

Знай, в дарі з моїх рук прийняв тебе.

Едіп

Чом так любив він дар із рук чужих?

Післанець

Бездітний здавна покохав чужее.

Едіп

А ти ж купив мене, чи десь найшов?

Післанець

Найшов в ярах лісистих Кітерону.

Едіп

Чого по тих ярах блукав ся ти?

Післанець

В тих горах череду тоді я пас.

Едіп

Значить, ти наймит був, пастух у горах?

Післанець

Еге, дитя, й тебе тоді я спас.

Едіп

Здоровим ти найшов мене, чи хорим?

Післанець

Сустави твоїх ніг є свідки йому.

Едіп

Ой, ой! Що згадуєш про давню болість?

Післанець

Пробиті кінці ніг я розв'язав тобі.

Едіп

Тих ран поганий знак і доси маю.

Післанець

Від них пішло й ім'я твоє, що носиш. *)

Едіп

Чи батько се вчинив міні, чи мати?
Скажи, на бога!

Післанець

Я сего не знаю.
Той ліпше зна, хто дав міні тебе.

Едіп

Значить, від другого мене дістав ти,
Не сам найшов?

Післанець

Так, інший дав міні
Тебе пастух.

Едіп

Що за один? Чи можеш
Вказать єго докладно?

Післанець

Чом же ні?
Єго Лайоса ми слугою звали.

Едіп

Лайоса, що колись тут царював?

*) Едіп, по грецьки *Οἰδίπους* значить спухлоногий.

Післанець

Еге ж! В царя він був чередником.

Едіп

Чи він жиє ще? Рад єго я бачить.

Післанець (до хору)

Се ви, тутешні, ліпше знать повинні.

Едіп

Чи знає хто з між вас, ось тут присутних,
Чередника, що спомина сей муж?
Чи бачив хто єго чи то в полях,
Чи тут? скажіть! Се вияснить тра конче.

Хор

Здаєсь, що се той сам пастух із поля,
Котрого вже вперед хотів ти бачить.
Та се найліпш тобі Йокаста скаже.

Едіп

Що, жінко? Чи пастух той, за котрим
Недавно ми послали, буде справді
Той сам, котрого згадує сей старець?

Йокаста (страшно збентежена)

Про що він згадує? Покинь се діло!
В словах єго не рийсь думками даром.

Едіп

Не буде сего, щоб на слід такий
Напавши, я не вияснив свій рід.

Йокаста

Під милий біг благаю тя, коли
Своє жите кохаєш ти, покинь се!
Най вистарчить само моє страждане.

Едіп

Не бійсь! Хоч би й до третього коліна
Потрійним я рабом явивсь, для тебе
Не буде з того ганьби.

Йокаста

Ні, ні, ні!
Послухай мя, благаю! Не дошукуйсь!

Едіп

Ні, не послухаю, аж поки все те
Докладно не зглублю.

Йокаста

Я щиро раджу,
В найліпшій намірі для тебе.

Едіп

Годі!
Лиш мучать мя оті найліпші ради.

Йокаста

Нещасний! щоб ніколи ти не взнав,
Хто ти такий!

Едіп

Біжіть хто небудь зараз
І приведіть міні чередника!
А ся най тішить ся вельможним родом.

Йокаста

Нещасний! Горе, горенько тобі!
Лиш се одно тобі сказать ще маю,
А більш від мене й слова вже не вчуеш.

(Пспішно відходить у палату.)

Два тринадцята.**Хор, Едіп, Післанець.****Хор**

Се чом, Едіпе, пані так поспішно,
 Мов диким страхом бита, геть пішла?
 Боюсь, щоб з тої мовчанки єї
 Не виринуло горе.

Едіп

Най що хоче
 Те й вирина! А я пізнати бажаю
 Свій рід, хоч будь і низький він! Вона ж,
 От як то жінка, високо літає,
 Встидаєсь низького мого роду.
 Та я себе вважаю сином Щастя,
 Того, що подає добро, й оттим то
 Я встиду не боюсь. Єго за матірь
 Вважаю я, а місяці мов рідні
 Мене плекали з малку аж до зросту.
 І ось який я виріс! І ніколи
 Не буду іншим, щоб не мав добратись
 До свого роду!
 (Едіп і післанець усуваються в гллуб сцени.)

Хор

Сли є у мене віщеє чутє
 І ясний ум, то чи ж не буду завтра
 При повні місячній танками й співом
 Тебе, о Кітероне, величати?
 Тебе, Олімпови найблизший, батьку,
 Кормильче і пістуне щирій мого
 Царя Едіпа? О ласкавий Фебе,
 Благослови мене на замір сей!

Та котраж з дівчат безсмертних,
 О дитя, тебе вродила?
 Чи гірський вандрівник Пан

Обіймив єї любовно?
 Чи була вона подруга
 Феба, що гостює радо
 В полонинах всіх ірських?
 Чи Кїллени*) владник Гермес,
 Або Бакхос, бог веселий,
 Що по гір вершках гуляє,
 Виплотив тебе з одною
 З ясвооких Німф, з котрими
 Часто любить жартувать?

Ява чотирнадцята.

Хор, Едіп, Післанець, Пастух (наближає ся в супроводі двох слуг.)

Едіп (до хору)

Коли, дядьки, і я судити можу,
 Хоч з ним ніколи не зносивсь, то, бачу,
 Се йде пастух той, що за ним давно
 Шукаємо. Єго глибока старість
 Як раз під пару сему мужу осьде.
 А надто тих, що тут єго ведуть,
 Я пізнаю як своїх слуг. Та ви
 Міні се швидко можете ствердити,
 Бо пастуха сего давнійш видали.

Хор

А вже ж, се він! Пізнаємо! Він був
 Пастух Лайоса й вірник над усіми.

(Пастух входить.)

Едіп

Тебе на сам перед, корінтський гостю,
 Питаю, чи про сего ти казав?

Післанець

Сей сам, котрого бачиш!

*) Гора в Аркадії, де мав уродитись Гермес.

Едіп (до пастуха)

Гей, старий!
Гляди сюди! Відповідай міні
На все, про що питатиму! Ти був
Слуга Лайоса?

Пастух

Адже ж був! Не купний,
А таки свого хову.

Едіп

Що за діло
Робив ти? Як жив?

Пастух

Я пастушив, пане!
Пастушив мало що не весь свій вік.

Едіп

А по яких пасовисках найбільше
Ти пас?

Пастух

Та так, по Кітероні пас
Та й там поблизько.

Едіп

Ну, то певно знаєш
І сего мужа з відтам?

Пастух

Відки, пане?
Якого мужа?

Едіп

Отсего осьтут.
Чи може ти де інде з ним стрічав ся?

Пастух

Не пригадаю на борзі, й не можу
Сказать.

Післанець

Воно й не диво, пане. Дайте,
Я призабуте ясно наведу
Єму на тямку. Адже ж добре знаю,
Що тямш, друже, як оба ми разом
На Кітерону склонах пасли стада —
Ти два, а я одно цілі три літа
З весни до осені; на зиму ж я
Своє гнав стадо у свої кошари,
А ти в стайні Лайосові. Ну, щож?
Чи так було, чи ні, як я говорю?

Пастух

Та правда, правда. Се давно було!

Післанець

Скажи ж тепер, чи тямш, що ти дав
Міні дитину, щоб як власну кров
Я годував єї?

Пастух

Агій! По що
Ти про сю річ розказуєш?

Післанець (показує на Едіпа)

Ади,
Небоже! Ось є хлопчик той тодішній.

Пастух

Щоб ти пропав! Щоб занімів на віки!

Едіп

Гов, старче! Не клени єго! Тебе б
Скорійш карать за річ сю, ніж єго.

Пастух

Щож завинив я, найласкавший пане?

Едіп

Що про дитя се нам сказать не хочеш.

Пастух

Та він плете і сам не знає що,
Собі дармо́го труду завдає.

Едіп

Ей, старче! Ти не хочеш по добру
Сказать, то скажеш плачучи.

Пастух

Ой пробі!

Не муч мене старого!

Едіп

Гей, звяжіть
Єму в зад руки зараз!

Пастух

Горе! Горе!

Та за що? В чім новипен я признатись?

Едіп

Ти дав єму дитину, про котру
Він повідає?

Пастух

Ой, та дав! Бодай би
Я сам був згинув того дня!

Едіп

І згинеш,
Коли не будеш правду всю казати.

Пастух

Ще швидше згину, сли скаж́у всю правду.

Едіп

Здаєсь , старий , ти щось крутити хочеш !

Пастух

Ні, панцю, ні! Я ж вже сказав, що дав.

Едіп

А відки взяв ти те дитя? Чи се
Твое було, чи то чуже чие?

Пастух

Та не мое, а я дістав єго.

Едіп

Чи від кого з міщан? З якого дому?

Пастух

Ох, пробі! Пане, не розпитуй дальше!

Едіп

Коли даси ще раз про се питатись,
То смерть твоя!

Пастух

Ну, так з Лайоса дому
Дитя се походило.

Едіп

Чи від слуг,
Чи з ним самим було яка рідня?

Пастух

Ой лишенько! Аж страшно се сказати

Едіп

Так як міні се слухать. Та дарма,
Я мушу чути.

Пастух

Та казали, що
Се власнеє его дитя було.
Та чи се так було, про се тобі
Найліпше жінка зможе розказати.

Едіп

Чи се вона дала тобі дитину?

Пастух

Вона, мій пане.

Едіп

Щоб ти що зробив?

Пастух

Щоб стратив де.

Едіп

Се мати так могла?...

Пастух

Віщба єї страшна так налякала.

Едіп

Яка?

Пастух

Мовляв: дитя се батька вбе.

Едіп

Чомуж ти дав его сему старому?

Пастух

Жаль, паночку, міні зробилось. Думав:
Візьме его в чужину, відки й сам.
А він плекав его на люте горе!
Бо сли се ти є, про котрого сей
Говорить, то страшна твоя судьба!

Едіп

Ой-ой! Ой-ой! Тепер все ясно стало!
 О світло боже, се остатній раз
 Тебе я бачу! На сукір судьбі
 Родив ся я не так як слід, женивсь
 Не з тим з ким слід і вбив, кого не слід!
 (Відходить у палату. Післанець і пастух також мовчки
 виходять.)

Ява п'ятнадцята.

Хор

Горе вам, горе людські покоління!
 Поки живі, ви мов тіпть та марна.
 Бо чиж бува кому більшеє щастє,
 Як коли сам себе чує щасливим
 І з тим чутєм умира?
 Бачучи долю твою,
 Бачучи горе твоє,
 Бідний Едіпе, твоє,
 Не назову вже щасливим нікого.

Ти-ж мов стрілець той, що в ціль попадає,
 Щастє найвисше підбоєм здобув.
 Боже, ти вбив сю кіхтясту почвару,
 Тую загадчицю й краю цілому
 Муром від згуби ти став.
 От через теє царем
 Всі ми назвали тебе,
 Всі шанували тебе
 Щиро, як владника Тебів могучих.

Нині-ж — кого-ж у страшнійшеє горе,
 В тяжшу недолю зіпхнула судьба?
 Горе, Едіпе, ти голово славна,
 Як же ж на груди, к котрій ще дигятем
 [тулив ся,
 Як же, нещасний, ти міг

Зганьблене ложе вітця
Мовчки так довго ділити?

Час всевидючий відкрив мимоволі
Недружне подружє, всім людям гидке
Виявив — матері з сином.
Горе, Лайоса дитино!
Щоб я ніколи тебе,
Щоб я ніколи не бачив!
Криком несвіцьким із уст
Ллеть ся у мене риданє.
Ах, та по правді сказати, з за тебе
Я відітхнув від тяжкої тривоги,
Міг супокійно заснути!

Два шіснадцята.

Хор, Слуга.

Слуга

О старці, в сьому краю все найбільше
Шановні! Сли для Лабдакідів дому
Ще в серцях ваших давня є любов, —
Що вам тепер почути доведеть ся!
Що бачити! Яке оплакати горе!
Здаєсь, ні Істер би не змив, ні Фазіс
Не обілив того, що дах отсей
Вкрива й на світло зараз виявить,
Тих добровільних, не невольних мук.
А самохітний біль з усяких болів
Найгірш болить.

Хор

Вже й те, що доси знаєм,
Таке страшне, що тяжшого мабуть
І бути не може. Щож ти ще до того
Додати можеш?

Слуга

Лиш маленьке слово,
Що швидко скажеш і затишиш живо:
Йокасти божеська краса померла!

Хор

Нещасна жінка! Від чого ж умерла?

Слуга

Сама від себе. Що найбільш болюче
Було в тім ділі, се ніхто не може
Відчути, хто при тім не був. Та скільки
Ще в мене памяти лишилось, я
Вам розкажу про горе тих нещасних.
Як лиш ввійшла вона, до дна душі
Збентежена, у сіни, обома
Руками рвучи на собі волосе,
Так зараз кинулась в супружу спальню.
Як лиш ввійшла, з нутра замкнула двері
І кликати почала Лайоса, мужа
Давно покійного і споминати
Колишній плід, що смерть єму завдав,
А з нею, матірю, в огиднім звязку
Дітей нещасних сплотив. Проклинала
Те ложе, на котрім собі на горе
Від мужа — мужа, від дітей — дітей
Породила. Який по тих риданях
Єї кінець був, я й не знаю вже.
Бо се Едіп ридаючи надбіг;
І годі вже було нам додивлятись
До неї бідної, бо лиш на него
Гляділи ми, як бігав сам не свій.
„Меча, меча подайте!“ біжучи
Кричав до нас, і де є жінка? — ні,
Не жінка, де є мати, що его
Й дітей его в однім носпла лоні!
Скаженому знать з демонів котрийсь
Вказав дорогу, бо ніхто з людей,

Що там стояли, й не поворухнув ся.
 Ревучи дико, мов хтось вів єго,
 Він до дверей припав подвійних, вирвав
 З завіси довбані замкї й вирвавсь
 До спальні. Тут уздріли ми царицю
 В повітрі звислу на міцному шнурі.
 Побачивши єї нещасний царь
 Завив страшенно й зашморг відв'язав.
 Коли ж ся бідна на землі лежала,
 Страх вимовить, що стало ся тоді!
 З єї одежі золоті шпильки,
 Що їй прикрасою були, він вирвав
 Підніс і пхнув собі в обидві оці,
 Ще й кричучи: „Коли не бачили,
 Ким я їй був, як з нею я грішив,
 Так бачте ж в п'їтьмі те, чого не слід
 Було вам бачить, а кого б вам треба,
 Того по вік не пізнавайте більш!“
 Так клинучи не раз, а кілька раз
 Шпигав, піднявши в вверх повіки. Кров
 З зіниць лице єго зачервонила;
 Не краплями кровавая роса,
 А мов той чорний дощ лилась струями.
 Оттак на двох, не на одного впало
 Нещастє, горем вкриті муж і жінка.
 Колись було тут щастє, справжнє щастє,
 Та нині горе, ганьба, смерть, риданя,
 Якї лиш є де лиха, всі тут є.

Хор

Чи ж хоч тепер нещасний сей найшов
 Якую пільгу своему горю?

Слуга

Ні!

Кричить, щоб відчинити двері, щоб
 Усі Кадмейці в ньому оглядали
 Убійцю батька, матері — та ні!

Таке страшене говорить він, що я
 Не смію й вимовить! Жадає, щоб
 Їго прогнати з краю, щоб в тім домі
 Не був він довше, так як сам закликав.
 Та помочи, провідника єму
 Потрібно, бо над людську силу йде
 Їго стражданє. Та ось бач і сам!
 Отсе відчинюють дверей верії.
 Побачиш швидко вид, що може сльози
 І ворогови витиснуть лихому.

(Едіпа виводять із палати.)

Ява сімнадцята.

Ті самі і Едіп.

Хор

Страшенна поява людського страждання!
 Страшнійша всегo, що я доси видав.
 Яке ж тебе, бідний, найшло божевілле?
 Чи демон якийсь між найдужшими дужший
 Наскочив на тебе проклятем всіх бід?
 О горе, нещасний, о горе тобі!
 Глядіти на тебе не смію,
 А стілько б бажалося тебе розпитати,
 Тобі розповісти, потішить тебе,
 Та жах мою душу проймає.

Едіп

Ой-ой! Ой-ой! Моє горенько!
 Куди ж міні йти нещасному?
 Ох, ох! Куди ж ви стогнання мої
 Із уст моїх вилітаєте?
 О доле, доленько моя,
 Куди ж мене ти гониш?

Хор

В нечувані й невидані страхітя.

Едіп

Темно довкола!
 Пітьма безмірна,
 Непоборима,
 Невилічима,
 Щільна, неказана
 Світ залягла.

Горенько, горе!
 Як же то серце рве
 Пітьма та чорная!
 Та сто раз дужше ще
 Спомин гріхів страшних
 Душу вялить.

Хор

Не диво, що в такому безмірнім горю
 Подвійно мучиш сам себе й терпиш.

Едіп

Друже мій любий!
 Ти самотнім ще
 Є мені захистом!
 Ти для сліпого ще
 Поміч і радощі!
 Горе мені!

Бачу тя добре,
 Хоч мене тьма гнітить,
 Та не схова тебе!
 Голос приятний твій
 Ловить душа.

Хор

Страшне вчинив ти! І як міг ти так
 Свій зір знівечити? Що за демон так
 Тебе опутав?

Едіп

Аполлон, брати!
 Се Аполлон вчинив! Отсе страшне
 Завдав міні, безмірнеє стражданє.
 Та ніхто власноручно не вдарив мене,
 Тільки сам я нещасний!
 Бо чи слід було бачить ще довше міні
 Те, що серця мого
 Вже потішить не може ніколи?

Хор

Правда, правда! Добре мовиш.

Едіп

Бо і щож я вже можу побачить таке
 Чи то серцем почуть чи сказати,
 Що могло би мене ще потішить, брати?
 Проженить, проженить як найшвидше
 З сего міста мене, мої любі!
 Проженить тую згубу загальну,
 Проженить те прокляте вяжке,
 Ту потвору, що з всіх які є в світі люде
 Ненавісна найбільше богам!

Хор

О нещасний! Чутє твоє рівне
 Твому горю! Бодай би я був
 Не дождав тебе бачить ніколи!

Едіп

А бодай же пропав той що в горах колись
 Розв'язав мої ноги пробиті!
 Що від згуби мене вратував, згодував!
 Проклинаю его я за тее.
 Сли б тоді був я вмер, то не був би тепер
 Я для себе й для всіх найлюбіїших моїх
 Оттаким дивовижним проклятем.

Хор

І моє таке ж бажанє.

Едіп

О, тоді я не був би убійник вітця,
 Не ззирались би люде на мене,
 Як на того, що матері рідній був муж.
 А тепер я як нелюд з нелюдського кодла,
 Що в подружі огидному жив,
 Безталанний, із тою, з котрої родив ся!
 О, коли б іще горе лютійше було
 Від сегó, що мене підтяло,
 То й воно б на Едіпа ще впало.

Хор

Не знаю, що було б для тебе ліпше,
 Та бачить ся, найліпше б ти зовсім
 І не родивсь на світ, ніж жив сліпцем.

Едіп

О, не кажи: зле сталось те, що сталось!
 І не навчай мене й не радь нічого!
 Якими б я очима був колись,
 Зійшовши в Ад, глядів на батька мого
 Чи на нещасну матір — сам не знаю.
 Та ж те, що я йім обоім вчинив,
 Гірш того, за що вішають. Та може
 Ще любий вид дітей би був мене
 Порадував, як бігають, ростуть?..
 О ні! Не моім вже очам ся втіха!
 Ні міста сего ані стін не смів
 Я бачить, ні богів ікон свячених.
 Я-ж сам, нещасний, хоч у Тебах сих
 З найліпшого походжу покоління,
 Я сам обдер себе з тих всіх утіх,
 Бо сам казав прогнать з поміж людей
 Того, кого бог виявить нечистим
 І пагубним для всего роду. Щож?

Відкривши, що на мене на самого
 Спада ся ганьба, чиж я міг усім
 Глядіти просто в очи? Ні, ніколи!
 Я б рад ще й слуху жерело в ушах
 Собі заткати, щоб зовсім від світа
 Відгородить своє нещасне тіло,
 Що б я не бачив і не чув нічого,
 Щоб так, відтятий від всегó на світі
 В нетямі я впивав ся власним горем.
 О Кітероне, по що ти приняв
 Мене, і чом принявши, гнеть не вбив,
 Щоб світ не знав ніколи, чий я син?
 Полібе! Ох, Корінте, ти, котрий я
 Вважав ще днесь своєю вітчиною,
 Чом виховали ви мене вродливим,
 Та з зародом страшного зла у крові!
 Тепер я злим вказавсь і плодом злого.
 О ви три шляхи, ти долино скрита,
 Ти яре лісовий на перехрестю,
 Ви що пилі нещасну кров вітця
 Пролиту з моїх рук, чи тямите,
 Що я при вас зробив? А що вчинив
 Потім, сюди прибувши! Слюбе, слюбе!
 Мене ти сплотив і свій плід онять
 Заставив плодить — і явив на світ
 Батьків, братів, синів з одної крові,
 Дівчат, жінок і матерів, що тільки
 Найсгиднішого бува на світі.
 Та ні, не слід і вимовлять того,
 Що бачить встидно. Богом вас благаю,
 Сховайте як найшвидше де мене
 За містом, або вбійте, або вкиньте
 В безодню моря, де б ніхто ніколи
 Мене не бачив. Гей, не вжеж ніхто з вас
 Мене нещасного й торкнуть не сміє?
 Послухайте! не бійтесь! Мого горя
 Ніхто крім мене іносить не буде.

Хор

В сам час Креон для тво́його бажаня
Отсе надходить, щоб тобі порадить
І допомгти, бо ж він один лишив ся
Замісто тебе сторож сего краю.

Едіп

Ох, як же маю говорити з ним?
Як маю ждати щирости від него?
Вже ж бачу: тяжко скривдив я его!

Два вісімнадцята.**Ті самі і Креон.****Креон**

Не насміхатись з тебе йду Едіпе,
Ні мститись за недавню зневагу.

(До слуг)

А ви, сли вам людськіх очей не встидно,
То хоч жахайтесь всекормлящого
Огню святого сонця, щоб таку огиду
Показувать так явно, що єі
Зжахнесь земля і сонце й дощ святий.
Живенько заведіть его до дому!
Бо лиш рідні годить ся рідних горе
Глядіти і вислухувать у скрусі.

Едіп

О пробі! Ти прогнав мою тривогу
Так щиро дбаючи о мене, злюку!
Вчини ж міні одно ще — не для себе,
А для тебе самого я благаю.

Креон

Якої ж ласки просиш так умильно?

Едіп

Найшвидше викинь геть мене із краю
Там, де б я й голосу не чув людського.

Креон

Се б я вчинив, будь певний, та вперед
Спитати треба в бога, що нам діять?

Едіп

Таж божий суд вже звісний нам і ясний:
Поганий батькобійця мусить згинуть.

Креон

Так сказано було, та як тепер
Річ стала, ліпше нам ще раз спитати.

Едіп

Ще раз о мні пропащім вам питати?

Креон

Вже ти тепер на божу волю здай ся!

Едіп

Ще об однім прошу́ й напоминаю:
Сю, що там в домі, поховай як знаєш!
Для власної рідні вчини, що слід.
Та щоб міні позволив в собі жить
Сей рідний город, я сего й жадать
Не можу. В горах жить мене покиньте,
В тім Кітероні моім, що отець
І мати призначили ще живому
На певний гріб. Оттам нехай я згину,
Де погубить мене вони хотіли!
Та се я знаю: слабість ні припадок
Мене не доконає, смерть мене лишила
Найтяжшому стражданю на поталу.
Та вже яка там буде наша доля,

Нехай і буде! Та ось діти... Ну,
 Про хлопців ти Креоне не турбуй ся!
 Вони мужчіни. Де їх кине доля,
 Зуміють раду дати собі в житю.
 Та ті нещасні, бідні дівчата
 Мої! Ніколи батько до стола
 Без них не сів, і що я їв, те саме
 Й вони все їли.. Дбай о них, Креоне!
 Ох, рад би я ще їх обнять руками,
 Оплакати їх долю нещасливу!
 Ох, приведи їх, пане мій шановний!

(Креон відходить у палату)

Коли руками їх діткнусь, ще раз
 Почую, що вони мої, міні
 Здаватись буде, що їх бачу в вічі!

(Слухає мовчки. Креон з дочками Едіповими, Антігоною
 і Ісменою, виходить із палати)

Та що се? Боже мій! Не вже ж я чую,
 Як плачуть ті голубочки мої!
 Не вже ж Креон мав милість наді мною,
 Прислав міні мої наймильші діти?
 Чи правда се?

Креон

А так. Се я зробив,
 Пізнавши се палке твоє бажане.

Едіп

Біг запласть же тобі за сей твій труд!
 І най боги тобі шлють ліпше щасте,
 Аніж міні! Гей, дітоньки! Де ви?
 Ходіть сюди! Ось тут! Най вас діткну ся
 Отсими братніми руками, що,
 Як бачите, у вашого вітця
 Згасили ясні до недавна очи!
 Отець ваш, діти, сам не бачучи
 Й не домірковуючись того, сплотив
 Вас з тою, від котрої й сам родив ся!

Я гірко плачу — бачить вас не можу! —
 Коли подумаю, яке гірке
 Житє прийде ся вам вести від нині
 Поміж людьми! Не буде товариства
 У городі, ні празника, ні збору,
 З котрого б ви до дому не вертали
 Слезами миючись замість утіхи.
 А як прийде пора вам вийти заміж,
 То хто ж поважить ся, мої голубки,
 Взять вас а з вами взять усю ту ганьбу,
 Що к вашим родичам і к вам прилипла?
 Бо чи ж хибне тут хоч одна огида?
 „Ваш батько батька вбив і мужем був
 Своєї мами, що его родила,
 І сплотив вас з тієї, від котрої
 І сам на світ прийшов.“ Оттак то будуть
 Злословить вам! То й хто ж вас так візьме?
 Ні, не візьме ніхто, мої сирітки!
 Зівянете самотно, без утіхи
 І без подружя! Сину, Менекенку!
 Ти їм тепер один лишив ся батьком,
 Бо ми, що сплодили їх, ми обоє
 Погибли! Так не дай їм хліба жебрать,
 Не дай блукать без мужа! Бо й вони ж
 Твоя рідня! Не дай їм побиватись
 Таким же горем, як і я! Май милість
 Над ними! Бач, вони ще молоденькі,
 Безпомочні, сли ти їм не поможеш.
 Дай руку, благородний мужу, що
 Міні се прирікаєш! Вам, о діти
 Я не одну би дав іще науку,
 Як би єі могли ви розуміти.
 Та я одного лиш бажаю вам:
 Най лекше вам жиєсь, най ласкавійша
 Вам доля йде, як вашому вітцю!

Креон

Годі плакати, Едіпе!
 Час уже до дому йти.

Едіп

Хоч не рад іти , то мушу.

Креон

Все є добре в слухний час.

Едіп

Знаєш , я чого бажаю ?

Креон

Ну, скажи , то буду знать

Едіп

Вишли геть мене із краю!

Креон

Як бог скаже , я зроблю.

Едіп

Я ж богам над всіх нелюбий.

Креон

То тим швидше се й сповнять.

Едіп

Так міркуєш?

Креон

Не говорю
Пусто , що не зміркував.

Едіп

Так веди ж мене відсіля!

Креон

Йдиж ! Та тут лиши дітей!

Едіп

Ох , не відбирай міні їх !

Креон

Не бажай все здобувать!
 Те бо, що в житю здобув ти,
 Не к добру тобі пішло.

(Едіп і Креон відходять)

Хор

Гляньте, рідних Теб міщане!
 Гляньте, ось вам той Едіп,
 Що вгадав загадку славному
 І царську власть за те здобув,
 І котрого щастю в місті
 Мовчки хто не завидів?
 А в яку тепер безодню
 Горя лютого він впав!
 Оттому не слід нікого
 За щасливого вважать
 На землі, хто дожидає ще
 Дня остатнього життя,
 Поки без біди у вічну
 Він пристань не запливе.

(Конець.)

МУЗЕЙ І. ФРАНКА
W KB 15151
W IH 9070
ГРУПА КЧ